

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

ΠΤΩΣΙΣ

Ὁ Ἡσίοδος λέγει ἡμῖν περὶ χρυσῆς ἐπογῆς καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἦτο ἀρμονικὴ καὶ ἰσόρροπος. Ὁ ποιητὴς διησθάνθη ἦτοι ἀνεκάλεσε διὰ τῆς ψυχικῆς μνήμης τὴν ἐπογὴν ἐκείνην περὶ ἧς τόσοι ἄλλοι ποιηταὶ καὶ προφῆται ὁμιλοῦσι :

Χρῦσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατοι ποίησαν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
Οἳ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμδασίλευεν·
Ὡς τε θεοὶ δ' ἔζων ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
Τέροντ' ἐν θαλίῃσι, κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων·
Θνησκον δ' ὡς θ' ὕπνω δεδμημένοι· ἐσθλά δὲ πάντα
Τοῖσιν ἔην· καρπὸν δ' ἔφερε ζεῖδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη, πολλὸν τε καὶ ἄφθονον· οἳ δ' ἐθελημοὶ
Ἦσυχοι ἔργ' ἐνέμοντο ἐν ἐσθλῇσι πολέεσι.

Τοιαύτη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ τοιαύτη τις

κοινωνία ὑπῆρξεν ἐν ἐποχῇ διαφευγούσῃ μὲν τὴν ἀρμοδιότητα τῆς κοινῆς ἱστορίας ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν τῆς ψυχικῆς μνήμης. Εἰς τὴν μνήμην ταύτην ὀφείλονται πᾶσαι αἱ παραδόσεις περὶ Ἑδὲμ αἰτινες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας ἂν τε ἐξαγγελλόμεναι ὑπὸ ποιητῶν ἂν τε ὑπὸ φιλοσόφων καὶ προφητῶν θεμελιούντων θρησκευμάτα.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ μακραίωνος ἐξελίξεως ἔφθασε ποτὲ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐντελείας ἣν συνεπάγεται ἡ ἀρμονικὴ καὶ ἱεραρχικὴ διάταξις τῶν τεσσάρων συνθετικῶν μερῶν τῆς φύσεώς του. Ἡ σφαῖρα τοῦ σώματος καὶ τῆς διανοίας ὑπῆκουεν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ οὕτω ἡ τετρακτύς (σῶμα νοῦς ψυχὴ πνεῦμα) ἀπετέλει παράδεισον. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τούτου ὁ ἄνθρωπος ἔπεσε καταστραφείσης τῆς ἱεραρχίας. Ταύτης ὅμως ἡ παλινόρθωσις ἐγγυᾶται τὴν ἐπανάκτησιν τῆς Ἑδὲμ τουτέστι τὴν ἔλευσιν τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ἐν τῇ ἀρμονικῇ τετρακτύϊ τὸ πνεῦμα ἀποτελεῖ τὸ κέντρον ἥτοι τὸν θεόν, τὸ δὲ

σῶμα τὴν περιφέρειαν ἦτοι τὸν ὄφιν. Μεταξὺ τῆς περιφερείας καὶ τοῦ κέντρου εἶνε ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ. Ἡ ἀρμονία τῆς τετρακτύος διατηρεῖται ἐνόσω ἡ ψυχὴ ἔχει ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ ὁδηγεῖ τὸν Νοῦν πρὸς τὸ κέντρον, οὕτως ὥστε τὸ σῶμα νὰ χρησιμεύῃ ὡς ὄργανον ὑπηρετοῦν τὰ λοιπὰ τρία συνθετικά. Ἡ ἀτομικότης καὶ ἡ αὐτονομία τῆς τετρακτύος ἐδρεύει εἰς τὴν ψυχὴν ἥτις εἶνε ἐλευθέρᾳ εἰς τὰς προτιμήσεις τῆς. Εὐθύς ὡς παύσῃ ἀτενίζουσα εἰς τὸ κέντρον, ἡ ἀρμονία τῆς τετρακτύος καταστρέφεται. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς ὑφίστανται ἀμαύρωσιν καὶ ὁ ἄνθρωπος πίπτει ἦτοι ἐκβάλλεται ἔξω τοῦ παραδείσου. Ἐξω καὶ κάτω εἰσὶ λέξεις συνώνυμοι. Τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος μετατοπίζεται, ἡ περιφέρεια ἔλκει τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἔξω. Ὁ νοῦς συμπαρασύρεται πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔκτοτε ἀδυνατεῖ νὰ μορφώσῃ ἔννοιάν τινα περὶ τοῦ κόσμου δεσμευόμενος ὑπὸ τῶν περιορισμῶν τῆς ὕλης. Ἡ ψυχὴ ἵνα ἀτενίζῃ εἰς τὸ κέντρον πρέπει νὰ κατέχῃ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτῇ θέσιν

μεταξὺ τοῦ Νοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος. Ἡ φυγή εἶνε τὸ θῆλυ μέρος τῆς φύσεως, ὁ νοῦς εἶνε τὸ ἄρρεν. Δὲν πρέπει ἡ ἡγεμονία νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἄρρεν διότι τοιοῦτότρόπως τὸ θῆλυ ἀποβάλλει τὴν προσήκουσαν αὐτῷ θέσιν καὶ στρέφεται πρὸς τὴν περιφρέειαν παῦον πλέον νὰ ἐμπνέεται παρὰ τοῦ πνεύματος. Ἐν τούτῳ ἐγκείται ἡ σπουδαιότης τῆς γυναικὸς ἣτις εἶνε τὸ θῆλυ μέρος τῆς κοινωνίας. Ἡ κοινωνία εἶνε τετρακτὺς καὶ δεόν νὰ ἔχη τὰ συνθετικὰ αὐτῆς μέρη ἐν ἀρμονίᾳ. Ἡ γυνὴ εἶνε ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς ἡ ἀρμοδία νὰ λαμβάνη τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ κοινωνικοῦ πνεύματος καὶ νὰ ὀδηγῇ τὸ ἄρρεν φύλον. Ὁ αὐτὸς νόμος ἐπικρατεῖ ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου ὀργανισμοῦ μέχρι τοῦ σύμπαντος. Ἐν τῷ ἀτόμῳ ὁ Νοῦς δὲν πρέπει νὰ ἐνεργῇ ἄνευ τῶν ὑπαγορεύσεων τῆς Καρδίας. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὁ σύζυγος δὲν πρέπει νὰ δεσπόζη τῆς συζύγου. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἡ γυνὴ πρέπει νὰ εἶνε κατ' οὐσίαν ἡ ἰθύνουσα. Ἐν τῇ ἀνθρωπότητι οὐχὶ ἡ ἰσχὺς ἀλλ' ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ βασιλεύη. Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, τὰς αἰσθήσεις

δέον νὰ κυβερνᾷ ἢ διαίσθησις, ἵνα ὑπάρχη ἐνότης, τάξις καὶ πρόοδος.

Κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν παράδοσιν ἡ Εὐα ἐπλάσθη κοιμωμένου τοῦ Ἀδάμ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ Σῶμα καὶ ἡ Διάνοια πρέπει νὰ εὐρίσκωνται ἐν παθητικῇ κατστάσει ὅπως ἡ ψυχὴ ἐκδηλωθῆ καὶ ἀναλάβῃ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν εὐθύνην τῆς εὐδαιμονίας του. Παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ Ἴσις ἐτιμᾶτο ὑπεράνω τοῦ συζύγου της, οἱ ἱερεῖς ἐσεμνύνοντο πρωτίστως ἐπὶ τῇ ἐκ μητρὸς γενεαλογίᾳ των καὶ τὰ δημόσια χρονικὰ συνεγράφοντο τῷ ὀνόματι τῆς μεγάλης ἱερείας τοῦ ἔτους.

Ἐπίσης παραστατικὴ καὶ εὐγλωττος εἶνε ἡ ἀλληγορία τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ καὶ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως. Γνωσις σημαίνει ἀπλῶς τὴν μετατόπισιν τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος του-τέστι τὴν μετάθεσιν τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐνθα πρέπει νὰ ἐδρεύῃ, εἰς τὸ σῶμα. Ὁ καρπὸς λέγεται ἀπηγορευμένος διότι ἡ μετάθεσις αὕτη συνεπιφέρει τὴν σύγχυσιν. Πρὸ τῆς συγ-

χύσεως τὸ σῶμα διετέλει, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἄ-
 γνοιαν. Ὡστε αἱ λέξεις γνῶσις καὶ πτώσις ἐνταῦθα
 κατ' οὐσίαν ταυτίζονται. Ὁ πεπτωκῶς οὐδόλως
 αἰσθάνεται τὴν ἐν αὐτῷ λανθάνουσαν ψυχὴν ἀλλ'
 ἔχει γνῶσιν τοῦ σώματος ὅπερ ἀποκαλεῖ «ἐαυτὸν»
 καὶ αὐτὸ μόνον ἀναγνωρίζει. Καὶ ὁ μῦθος τοῦ
 Προμηθέως περὶ τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν στρέφεται.
 Ἡ κλοπὴ τοῦ οὐρανίου πυρὸς ὅπερ ὁ Προμηθεὺς
 κομίζει εἰς τὴν Γῆν εἶνε ἢ προσημειωθεῖσα μετά-
 θεσις τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τοῦ κέντρου εἰς τὴν
 περιφέρειαν. Ἐκτοτε ὁ ἄνθρωπος δεσμεύεται εἰς
 τὸν Καύκασον ἤτοι εἰς τὴν Ὑλὴν καὶ σπαράσ-
 σεται ὑπὸ τῆς συγκεχυμένης βουλήσεως αὐτοῦ.
 Ἡ αὐτὴ ἔννοια ἀλληγορεῖται διὰ τῆς παραβολῆς
 τῆς συζύγου τοῦ Λὼτ ἥτις στρέψασα νὰ ἴδῃ πρὸς
 τὰ ὀπίσω τουτέστι παύσασα ν' ἀτενίζῃ εἰς τὸ
 ἐνδότερον πνεῦμα, ἐγένετο στήλη ἄλατος ἥτοι ἀ-
 πεκρυσταλλώθη, ἀπώλεσε τὴν ζωοδότειραν πηγὴν
 τῆς. Ἄλας εἶνε εἰδικῶς συμβολικὴ λέξις παρι-
 στῶσα τὴν ὕλην καὶ ἢ εἰς ἄλας μετατροπὴ εἶνε
 διεύθυνσις ἀντιθέτως τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἐξάρσεως

καὶ ἀνυψώσεως. Ἐν πάσαις ταύταις ταῖς ἀλληγορίαις ταῖς παριστώσαις τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχει πάντοτε μία ἀπαγόρευσις ἣτις φυσικώτατα δεικνύει τὴν μεταξὺ τοῦ ἐνδοτέρου πνεύματος καὶ τῆς ἐξωτέρας ὕλης σχέσιν ἣτις εἶνε σχέσις πνεύματος θετικοῦ πρὸς πνεῦμα ἀρνητικόν. Τὸ ἀρνητικὸν πνεῦμα συμβολίζεται διὰ τοῦ ὄφους ἥτοι τοῦ ὑπνωτισμοῦ ὃν ἡ ὕλη ἐξασκεῖ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ὅταν αὕτη ἀτενίζῃ εἰς τὸ κέντρον, ἡ ὕλη δὲν ἔχει δύναμιν νὰ ὑπνωτίσῃ καὶ ὁ ὄφρις τότε καθίσταται σύμβολον δυνάμεως καὶ σοφίας. Τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἔλκουσιν ἡμᾶς πρὸς τὰ κάτω ἐὰν ἀτενίζωμεν πρὸς αὐτὰ κατὰ προτίμησιν, ἀλλ' ἐξυπηρετοῦσιν ἡμᾶς ἐν τῇ πρὸς τὰ ἄνω πορείᾳ μας ἐὰν ἡ προσοχὴ ἡμῶν εἶνε κατὰ προτίμησιν ἐστραμμένη πρὸς τὸ ἐνδοότερον πνεῦμα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τοῦ βίου ἀπὸ τῆς παμμεγίστης μέχρι τῆς πανελαχίστης ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει. Οὐχὶ ἡ ὕλη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐκφραυλίζει ἡμᾶς ἀλλ' ἡ προτίμησις τῆς ὕλης. Ἡ προτίμησις τοῦ πνεύματος εἶνε ἡ ὁδὸς ἣν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς

ὕπέδειξεν εἰπών : « Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς ἡ ἀληθινή ». Ἀληθῶς δὲ μόνον διὰ τῆς μεθόδου ταύτης δυνάμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα ὅτε θὰ εἶνε δυνατόν νὰ ζῶμεν « ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος » καὶ ὅτε θὰ τρεφώμεθα διὰ τοῦ καρποῦ ὃν φέρει ἡ « ζείδωρος ἄρουρα πολλὸν τε καὶ ἄφθονον ». Αἱ ὀρέξεις ἡμῶν δὲν θὰ εἶνε αἰμοβόροι ἀλλὰ θὰ ἐκζητῶσιν ἀπλῶς ὅ,τι εἶνε κατάλληλον εἰς τὸ σῶμα ἀνατομικῶς καὶ φυσιολογικῶς, ὅχι ὅ,τι εἶνε κατάλληλον νὰ κορέσῃ χονδροειδεῖς καὶ σαρκοβόρους τάσεις. Ἐντεῦθεν « οὐδέ τι δειλὸν γῆρας » θὰ καταλαμβάνῃ ἡμᾶς ἀλλὰ θὰ θνήσκωμεν « ὡς ὕπνω δεδμημένοι » μετὰ βίον τερπνὸν καὶ θαλερὸν « κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων » « ἤσυχοι ἔργα νεμόμενοι » « φίλοι μακάρεσσι θεοῖσι ». Ἡ ἐπανάκτησις ὅμως τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος δὲν εἶνε δυνατὴ εἰμὴ διὰ τῆς « στενῆς πύλης » καὶ διὰ τῆς καθάρσεως ἡμῶν ἀπὸ τῆς κηλίδος τοῦ αἵματος, ἣν ἐγκολάπτει εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἡ βρωσις τοῦ κρέατος καὶ ἡ ἀγριότης ἣν ἡ ἔξις αὕτη συνεπάγεται. Οὐδεὶς γύνων αἷμα ἢ

τρεφόμενος ἐκ σαρκῶν δύναται νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν κεντρικὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων οὐδὲ νὰ προσπελάσῃ εἰς τὸ Δένδρον τῆς Ζωῆς. Οἱ Κύνες δὲν εἰσέρχονται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν.

Ἡ προτίμησις τῆς ὕλης ἄγει βαθμηδὸν εἰς τὴν ἀπώλειαν, διότι ἡ ὕλη εἶνε τὸ εἶδωλον καὶ ἐὰν ἐκλάβωμεν αὐτὸ ἀντὶ τῆς οὐσίας περιπίπτομεν εἰς σύγχυσιν καὶ τυφλότητα. Ὁ μέγιστος ἄρα κίνδυνος τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως εἶνε ἡ εἰδωλολατρεία ἣν συμφέρει ν' ἀποφεύγῃ τις ἐν πάσαις ταῖς περιστάσεσι τοῦ βίου. Ἡ εἰδωλολατρεία πράγματι εἶνε τὸ προπατορικὸν λεγόμενον ἀμάρτημα ὅπερ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὠρισμένη τις πράξις ἐκτελεσθεῖσα ἐν ὠρισμένῳ χρόνῳ, ὑπὸ ὠρισμένου προσώπου, ἀλλ' ὡς βαθμιαία ἔκκλισις τῆς ἀνθρωπίνης προσοχῆς ἀπὸ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων εἰς τὰ εἶδωλα αὐτῶν, ἀπὸ τῶν νοουμένων εἰς τὰ φαινόμενα, ἀπὸ τοῦ ἀλληγορουμένου εἰς τὴν ἀλληγορίαν. Βαθμηδὸν κατεστράφη ἡ ἰσορροπία ἐκείνη τῆς τετρακτύος δυνάμει τῆς ὁποίας γίνεται ἡ προσήκουσα διά-

κρίσις μεταξύ μορφῆς καὶ οὐσίας καὶ τάσσεται ἢ οὐσία ἐν τῇ πρωτεύουσῃ μοίρᾳ. Ἡ μορφή ἔχει πάντοτε τὰ θέλγητρά της καὶ ἀσκεῖ ἰσχυρὰν μαγγανείαν ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἐξαναγκάζει ἡμᾶς εἰς θαυμασμόν αὐτῆς ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ εἰς λήθην τῆς οὐσίας ἐφ' ὅσον ἡ ἡμέτερα θέλησις δὲν εἶνε ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ὥστε νὰ τηρήσῃ τὴν δέουσαν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως. Ἡ κατίσχυσις τῆς μαγγανείας ταύτης ἤγαγε βαθμηδὸν τὸν κόσμον εἰς τὴν ἀναρχίαν ἐν ἣ σήμερον εὕρηται καὶ ἀπαιτεῖται ἀντίδρασις ἰκανῶς ἰσχυρὰ ὥστε νὰ στραφῶμεν πρὸς τὴν οὐσίαν, ἂν θέλωμεν νὰ πορευώμεθα ἐφεξῆς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Ἀπαιτεῖται ἰσχυροποιήσις τῆς διαισθήσεως ἥτις, εἰ καὶ ἔχει τὴν ρίζαν της εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις, εἶνε ἀνεξάρτητος αὐτῶν καὶ δύναται καλλιεργουμένη βαθμηδὸν ν' ἀποκαλύψῃ ἡμῖν τὸν ἐνδότερον κόσμον τῆς οὐσίας. Ὁ ἐξώτερος κόσμος τῆς μορφῆς ἄνευ τοῦ ἐνδοτέρου κόσμου τῆς οὐσίας εἶνε ἀπλοῦς ἀντικατοπτρισμὸς ὃν ἡ ἀνθρωπότης σήμερον ἐκλαμβάνει ἀντὶ τῆς

πραγματικότητος καὶ δὴ ἀποκαλεῖ αὐτὸν πραγματικότητα. Αὕτη ἀκριβῶς εἶνε ἡ ἀπὸ τῆς Ἐδέμ πτώσις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἔποψιν.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ